

BIZNES YURITISHNING SHAKLLARI

Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, „Real iqtisodiyot“ kafedrası
assistenti*

Shaxzodamirzaxadjayeva98@gmail.com

Akbarova Jasmina Samarovna

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Buxgalteriya hisobi va menejment fakulteti talabasi*

jasminaakbarova619@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada biznes yuritishning asosiy shakllari, ularning mazmuni, afzallik va kamchiliklari keng yoritilgan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik faoliyatining turli tashkiliy-huquqiy shakllari iqtisodiy rivojlanishda muhim o‘rin tutadi. Maqolada yakka tartibdagi tadbirkorlik, mas’uliyati cheklangan jamiyat, aksiyadorlik jamiyati, kooperativlar hamda davlat ishtirokidagi korxonalar tahlil qilingan. Biznes yuritish shaklini to‘g‘ri tanlash tadbirkorlik samaradorligini oshirishda asosiy omillardan biri ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: biznes, tadbirkorlik, bozor iqtisodiyoti, MChJ, aksiyadorlik jamiyati, kooperativ, xususiy mulk.

Kirish:

Bozor iqtisodiyoti sharoitida biznes yuritish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Biznes faoliyati orqali yangi ish o‘rinlari yaratiladi, aholining daromadlari oshadi va raqobat muhiti shakllanadi. Har bir tadbirkor o‘z faoliyatini boshlash jarayonida biznes yuritishning qaysi shakli eng maqbul ekanini aniqlashi zarur. Chunki biznes shakli foyda miqdori, risk darajasi, boshqaruv tizimi va huquqiy javobgarlikka bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Asosiy qism:

1. Biznes yuritish tushunchasi

Biznes yuritish — bu foyda olish maqsadida amalga oshiriladigan, qonuniy asosga ega bo'lgan xo'jalik faoliyatidir. U ishlab chiqarish, savdo, xizmat ko'rsatish va moliyaviy operatsiyalarni o'z ichiga oladi. Biznes yuritish shakllari esa mulkchilik turi va ishtirokchilar soniga qarab farqlanadi.

2. Yakka tartibdagi tadbirkorlik

Yakka tartibdagi tadbirkorlik eng sodda va keng tarqalgan biznes shakli hisoblanadi. Bunda tadbirkor faoliyatni yakka o'zi yuritadi va barcha qarorlarni mustaqil qabul qiladi. Ushbu shakl kichik biznes uchun qulay bo'lib, kam kapital talab etadi. Biroq tadbirkor barcha majburiyatlar bo'yicha shaxsiy mulki bilan javobgar bo'ladi.

3. Mas'uliyati cheklangan jamiyat (MChJ)

Mas'uliyati cheklangan jamiyat — bu bir yoki bir nechta ta'sischi tomonidan tashkil etiladigan biznes shaklidir. Ta'sischi jamiyat majburiyatlari bo'yicha faqat ustav kapitaliga qo'shgan hissasi doirasida javobgar bo'ladi. Ushbu shakl o'rta va yirik biznes subyektlari uchun eng qulay hisoblanadi. MChJ investitsiyalarni jalb qilish va biznesni kengaytirish imkoniyatini beradi.

4. Aksiyadorlik jamiyati

Aksiyadorlik jamiyati ustav kapitali aksiyalarga bo'lingan korxona shaklidir. Aksiyalarni sotish orqali yirik moliyaviy resurslarni jalb qilish mumkin. Ushbu shakl yirik sanoat va moliyaviy loyihalarda keng qo'llaniladi. Shu bilan birga, boshqaruv murakkabligi va qat'iy hisobot talablari uning asosiy kamchiliklaridan hisoblanadi.

5. Kooperativlar

Kooperativlar bir guruh shaxslarning umumiy manfaatlar asosida tashkil etilgan biznes shaklidir. Ular tenglik, o'zaro yordam va hamkorlik tamoyillariga asoslanadi. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohasida kooperativlar samarali hisoblanadi.

6. Davlat ishtirokidagi korxonalar

Davlat ishtirokidagi korxonalar strategik ahamiyatga ega sohalarda faoliyat yuritadi. Ushbu korxonalar barqarorligi bilan ajralib tursa-da, bozor talablariga moslashuvchanligi nisbatan past bo'lishi mumkin.

Tahlil

Biznes yuritish shakllarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ularning har biri iqtisodiy sharoit, faoliyat ko'lami va tadbirkorning maqsadiga qarab turlicha samaradorlikka ega. Yakka tartibdagi tadbirkorlik kichik hajmdagi bizneslar uchun qulay bo'lib, tezkor qaror qabul qilish imkonini beradi, biroq moliyaviy risklarning yuqoriligi bilan ajralib turadi.

Mas'uliyati cheklangan jamiyat shakli esa tadbirkorlar uchun xavflarni kamaytirish va biznesni kengaytirish imkonini beradi. Ayniqsa, MChJ shakli investitsiyalarni jalb qilish, sheriklar bilan ishlash va bozor raqobatiga bardosh berishda samarali hisoblanadi.

Aksiyadorlik jamiyatlari yirik kapital talab etiladigan loyihalar uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, iqtisodiyotning sanoat va moliya sohalarida yetakchi o'rin egallaydi. Kooperativlar esa ijtimoiy yo'naltirilgan biznes shakli bo'lib, kichik ishlab chiqaruvchilar manfaatlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Davlat ishtirokidagi korxonalar esa strategik tarmoqlarda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Natijalar

O'tkazilgan tahlillar natijasida quyidagi xulosalarga kelish mumkin: Biznes yuritish shaklini tanlash tadbirkorlik faoliyatining muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kichik biznes subyektlari uchun yakka tartibdagi tadbirkorlik va xususiy korxona shakllari maqbul hisoblanadi. O'rta va yirik bizneslar uchun mas'uliyati cheklangan jamiyat eng qulay va xavfsiz tashkiliy-huquqiy shakl sanaladi. Yirik investitsion loyihalarda aksiyadorlik jamiyatlari samarali hisoblanadi.

Kooperativlar ijtimoiy-iqtisodiy tenglikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Umuman olganda, biznes yuritishning turli shakllari iqtisodiyotda sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish, bandlikni oshirish va iqtisodiy o‘sishni ta’minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, biznes yuritish shakllari iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o‘ynaydi. Har bir biznes shakli o‘ziga xos afzallik va kamchiliklarga ega. Tadbirkorlik faoliyatida muvaffaqiyatga erishish uchun biznes shaklini to‘g‘ri tanlash, moliyaviy imkoniyatlar va risk darajasini hisobga olish zarur. Biznes yuritishning optimal shakli iqtisodiy samaradorlik va barqaror rivojlanishni ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlikni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
4. Mankiw N.G. Principles of Economics. — Cengage Learning, 2021.
5. Samuelson P., Nordhaus W. Economics. — McGraw-Hill Education, 2020.
6. Karimov I.A. Iqtisodiyotni erkinlashtirish yo‘lida. — Toshkent.
7. Shodmonov Sh.Sh. Bozor iqtisodiyoti asoslari. — Toshkent, 2022.
8. www.stat.uz — O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari.
9. www.lex.uz — O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari milliy bazasi.